

OktpolCafé 2010–2014 – Múlt és jelen

Az Új Pedagógiai Szemle kérdéseire válaszolnak az alapítók:

RADÓ PÉTER és SETÉNYI JÁNOS

LÁTÓSZÖG

2010-ben hozta létre Setényi János és Radó Péter az OktpolCafé blogot, amely témafelvetéseivel és elemzéseivel hamar meghatározó terepévé vált az oktatásról szóló közbeszédnek. A blog azonban 2014-ben – éppen tíz esztendeje – leállt.

A megszűnés tizedik évfordulójához kapcsolódóan egy visszatekintő beszélgetésre invitáltuk a blog alapítóit. Ebben a formában azonban nem sikerült tető alá hozni az emlékezést. Végül amellelt döntöttünk, hogy mindkét alapítónak kérdéseket küldünk, így a múltidézés párhuzamos és virtuális interjú keretében valósulhat meg.

Szerkesztőségünk az alábbi kérdéseket fogalmazta meg, a blog alapítói pedig ezekre a következő válaszokat adták:

Az OktpolCafé létrehozása előtt mindketten – már elismert oktatáskutatóként – együtt dolgoztak az Expanzió Kft.-ben. Milyen szándékok mentén és milyen körülmények között döntöttek az OktpolCafé létrehozásáról? Melyek voltak a blog létrehozásának személyes indíttatásai, és miben reménykedtek annak működtetése révén?

Radó Péter: A blog elindítását már 2009-ben, durván egy évvel a választások előtt elhatároztuk, az indulásig tartó egy év ötleteléssel és a blog technikai tervezésével telt. Jánossal akkoriban heti rendszerességgel beszélgettünk arról, hogy mi minden zajlik az oktatáspolitikában. Akkoriban mindketten úgy láttuk, hogy 2006 után az OKI (később OFI) lassú lepusztítása és az Oktatáspolitikai

Elemzések Központjának (OPEK) bezárása miatt rettenetesen beszűkült az oktatáspolitikáról szóló szakmai diskurzus tere. Mindketten úgy gondoltuk, hogy szükség van egy olyan szabad online térre, ahol a legkülönbözőbb értékvilággal és szakmai tudással rendelkező emberek (kutatók, szakértők, oktatásirányítók, szakmai szolgáltatók és a fejlesztő ipar szakemberei) valódi szakmai diskurzust folytathatnak anélkül, hogy saját politikai, intézményi vagy személyes agendájukat képviselniük kellene. Magukat a blogjegyzéseket amolyan vitaindítónak, szakmai-szakértői diskurzust generáló írásoknak szántuk. Tulajdonképpen azt szeretnénk volna online folytatni, ami 2003 és 2006 között az OPEK rendszeres offline programjában, az OktpolCafében folyt.

Innen ered a blog, majd a blog mellé létrehozott nyílt Facebook-csoport névválasztása is. (Utóbbi még ma is működik, durván 15 ezer tagja van.) Ez a konstrukció egy rövid ideig működött is, de aztán a 2010 után elindult, mindenre kiterjedő radikális rendszerátalakítás, pontosabban az arról a blogon zajló reflexió és annak fogadtatása erősen megváltoztatta a blog jellegét.

Setényi János: Bár az Oktpol Caféig eltérő utakat jártunk be, munkánk során 2010-re már nagyon sok közpolitikai tapasztalat halmozódott fel bennünk. Péter minisztériumi döntéshozó, fejlesztéspolitikai szakember (Sulinova), oktatáspolitikai kutató (OPEK) és egyetemi oktató (ELTE) szerepkörökben mártózott meg a közpolitikákban, én egy piaci tanácsadó cégben dolgozva. A Cafét egyfajta tudományos ismeretterjesztő blognak szántuk – nem zárva ki a komolyabb oktatáspolitikai történésekre adott reflexiót sem. Ez volt a blog-korszak aranykora, így az indításban egy adag kalandvágy is volt. (Én magam biztos voltam a sikerben).

Hogyan működtek együtt a gyakorlatban? Miként döntöttek a feldolgozandó témákról, és ezek milyen belső folyamatok nyomán kerültek nyilvánosság elé?

Radó Péter: A rendszeres beszélgetéseken kívül nem volt semmilyen bejáratott és formalizált mechanizmusunk. Az általunk feldolgozott témákról önállóan döntöttünk, és írásainkat magunk töltöttük fel a blogra. Bár néha elküldtük egymásnak az írásaink kéziratát, de közlésüket nem tettük függővé a másik beleegyezésétől.

Úgy tekintettünk a blogbejegyzésekre mint személyes „írói munkásságunk” részére. Közös döntésre csak abban a néhány esetben volt szükség, amikor valamelyikünk javasolta vendégszerző meghívását.

Setényi János: A szakmai koncepció az volt, hogy a blog szépségét egy liberális és egy konzervatív oktatási szakember együtt alkotása adja majd. A témaválasztásban szabadok voltunk, hiszen teljes volt a szakmai bizalom. Kezdetben az írásokat kölcsönösen átnéztük, később erre már nem volt szükség. Heti „szerkesztőségi ülések” voltak, élvezetes beszélgetések formájában.

Melyek voltak a működés időszakában a leginkább felkapott, közérdeklődést kiváltó írások? Emlékszik-e olyan blogbejegyzésre, amelyet késhegyig menő vita előzött meg önök között?

Radó Péter: Semmilyen „késhegyig menő” vita nem folyt közöttünk. Mindig megbeszéltük, hogy melyikünk milyen témáról tervez írni, nagyon sokszor ezekbe az írásokba beépítettük a másik által felvetett szempontokat, tényeket és véleményeket is. Ha volt néha vita közöttünk, azt mindig nagyon kulturáltan és többnyire a blogbejegyzés utáni komment-diskurzusban bonyolítottuk, személyesen pedig

derűs elnézéssel kezeltük egymás eltérő értékvilágát és szakmai nünükéit.

A blog jellegének megváltozása, egyre inkább a rendszerátalakítás ellenzőinek fórumává vá-

lása után azonban kettőnk működési módja eléggé elvált egymástól. János gondosan kerülte a kritikai megszólalásokat, és

a blog szépségét egy liberális és egy konzervatív oktatási szakember együtt alkotása adja majd

többnyire tisztán „szakmai”, az aktuális oktatáspolitikai napirendhez nemigen kapcsolódó témákról írt. (Akkor még János is erős kritikával szemlélte a rendszerben zajló változásokat, de az általa vezetett cég érdekeit szem előtt tartva ezt érthető módon nem tette nyilvánossá.) Én ezzel szemben egy idő után elsősorban azokkal a változtatásokkal foglalkoztam, amelyeket a kormányzat tervezett végrehajtani, vagy amelyeket éppen megpróbált átültetni a gyakorlatba. 2011 és 2014 között döbbenetes mennyiségű rendszerszintű oktatáspolitikai beavatkozás zajlott, ami brutálisan túlterhelt szakmai elemezni valóval. Ráadásul e változtatások mindegyike olyan volt, amiről más országokban szerzett tapasztalatok alapján pontosan tudható volt, hogy csak kárt képesek okozni, ezért írni kellett róluk. A dolog természeténél fogva az erős oktatáspolitikai kritikát megfogalmazó írások voltak a legolvasottabbak, különösen azért, mert ezeket az online sajtó egy része rendszeresen szemlélte. Ezek az írások néha tízezer fölötti látogatottságot generáltak, ami egy szakmai blog esetében elég komoly olvasottságot jelent.

Setényi János: Bár ezt nem mértük, de szorintem a blogot inkább Péter írásai miatt kapták fel és olvasták. Pétert a NER indulása körüli radikális oktatáspolitikai fordulat olyannyira izgatta, hogy az eredeti koncepciót némileg átalakítva az események elemző krónikásává és később kérlelhetetlen kritikusává vált. Engem az oktatáspolitikai hullámlás nem annyira izgatott fel, és inkább a 20 évnyi tanácsadói és fejlesztői munka (az angol *practitioner*nek hívja az ilyen

személyeket) izgalmas tapasztalatait próbáltam rövid írásokba önteni. Azt reméltem, hogy az írásokból egy jó könyv áll majd össze, sajátos, jó olvasható formában. Késhegyig menő viták egyáltalán nem voltak, az utak szétágaztak. Péter írásai a hazai szociálliberális viszonyítási rendszerben magas színvonalúak és teljesen koherensek voltak, egy önazonos szerzőtől. Az én szakmázásom mögött pedig nem volt ideológiai hátország, egyedül kóboroltam.

Távlatosan tekintve: hogyan értékeli az akkori oktatáspolitikát, oktatási folyamatokat? Melyek azok a későbbi történések, amelyek a prognosztizált vagy önök által várt módon alakultak, és mit értékelnek téves diagnózis-ként vagy előrejelzésként az akkori folyamatokat illetően?

Radó Péter: Ami az OktpolCafé blog működésének négy éve alatt történt az oktatásban, az a legfontosabb indikátorok alakulásának a fényében egy súlyos nemzeti katasztrófa, amit egyértelműen a szakmai szempontokat tökéletesen figyelmen kívül hagyó és kizárólag hatalmpolitikai érdeket szolgáló oktatáspolitikai okozott. A következményei, tehát a közoktatás eredményességének beszakadása, a szelektivitás erősödése és az egyenlőtlenségek növekedése, a közoktatás fölötti közösségi kontroll gyengülése és a minőségromlás némi szakértői tudás birtokában nagyon pontosan előre láthatók voltak. Mint ahogy az is, hogy kormányzás szélsőséges centralizációja következtében az oktatásirányítás Magyarországon nem szakértői bürokráciák, hanem

a közoktatás fölötti közösségi kontroll gyengülése és a minőségromlás pontosan előre láthatók voltak

politikai komiszárok és korrupciós hálózatok helyi embereinek a kezébe kerül. Az előbbi sem jó, az utóbbi súlyos dráma.

Ami a diagnózisok megbízhatóságát illeti, erről csak a saját nevemben tudok nyilatkozni. Mint említettem, a délkelet-európai, kelet-európai és közép-ázsiai országokban szerzett tudás és tapasztalatok alapján a 2011-ben elindított rendszerszintű változások, illetve az ezeknek köszönhető bűnrossz kormányzás negatív hatásai kiszámíthatóak voltak. Ami a tízes évek elején bizonytalanság forrása lehetett, az a rengeteg beavatkozás összegződő, rendszerszintű hatásainak mértéke. Ezzel függ össze az egyetlen komoly meglepetés, amivel 2011 után szembesülnöm kellett: súlyosan alábecsültem a közoktatás teljesítményromlásának mértékét és ütemét, a legfontosabb indikátorok néhány év alatt beszakadtak, s erre nem számítottam. Utólag az adatok elemzése alapján arra kellett rájönnöm, hogy a rendszerszintű változtatások egy kritikus tömege azonnali - egy Kornai Jánostól kölcsönzött terminussal élve – transzformációs visszaesést okozott nagyjából 2016-ig. Ami azután, az évtized második felétől következett, már nem volt meglepetés, a gyors transzformációs visszaesés után egy sokkal lassabb funkcionális leépülést indult meg, ugyanis elkezdtek leépülni az oktatás működésének alapfeltételei, az iskolák működtetésének és az iskolarendszer kormányzásának módjából pedig kivesszett minden adaptációs és korrekciós képesség. A lényeg azonban az, hogy előre tudható volt, hogy a tervezett, majd megvalósított változtatások lejtőre küldik majd a közoktatást. Erre konkrét példák tömegét lehetne hozni.

kizárja az alkotómunkához szükséges stabilitást

Setényi János: A kérdéses időszak oktatáspolitikája egyáltalán nem egységes, több szakaszra osztható. Számomra – több évtizedes távlatba helyezve az eseményeket – egy szomorú és egy biztató trend formálódik ki. Egyrészt a hazai oktatáspolitikát 1985 óta mindig újrakezd, és radikális átalakításokat kezdeményez, melyek mögött mindig hatalmpolitikai elképzelések húzódnak meg. De ezek az átalakítások soha nem szűnnek meg, ami kizárja az alkotómunkához szükséges stabilitást. Másfelől azonban a tudományalapú tananyag, a házi feladat, a selektív vizsgák világa szinte sértetlenül él tovább – őrizve az európai civilizáció maradványait.

Miért szűnt meg az OktPolCafé? Mi volt a megszűnés hátterében, mi volt az ön szerepe a megszűntetésről meghozott döntésben?

Radó Péter: A blog egyszerűen elfáradt, amit egy ponton mindketten szomorúan tudomásul vettünk. Ami engem illet, ebben közrejátszott az is, hogy egyre kevésbé láttam annak értelmét, amit a blogon vagy azon keresztül csináltam. Az államkonzervatív rendszerátalakítás első két éve után nyilvánvalóvá vált, hogy az hatalmpolitikai, s nem szakmapolitikai termék. Az autonómiák teljes felszámolása vagy kiszorítása és a szélsőségesen centralizált, az ideológiai indoktrinációt alkalmazó és bürokratikus irányításra való áttérés szinte kizárólag a 2010 óta uralkodó politikai elit hatalmának bebetonozását szolgáló rendszerépítésbe illeszkedett, oktatási szakmai megfontolások abban semmilyen, vagy csupán marginális szerepet játszottak. (Ezt részletesen elemeztem a két éve megjelent

Közoktatás és politika című könyvemben.) A blog szándéka szerint a szakmapolitikai elemzés és diskurzus terepe volt, ugyanakkor tudható volt, hogy amit a kormányzat csinál, szakmailag értelmezhetetlen, azt csak az autokratikus politikai napirendek „racionálitása” indokolja. Másképpen fogalmazva: bár ez is közrejátszott, alapvetően nem elszúrták a dolgokat, mert diletánsok voltak, hanem a saját (illegitim) politikai céljaiknak megfelelően nagyon is hatékonyak voltak. Ezzel szakpolitikai elemzéssel nem lehet mit kezdeni.

Setényi János: Talán három okból „fáradt el” a blog. Először is sikeres és szakmailag is erős blogot csinálni szerzetesi fegyelmet és munkát igényel. Ezt három évig tudtuk csinálni, ami nagyon jó teljesítmény. Másodszor: nagyon sikeresek voltunk, díjakat is nyertünk és a budapesti értelmiségi szférában mintaadónak láttak (egy időre) minket. Végül tartalmilag szintén jelentkezett egy elszürkülés. Péter szerencsésebb volt, írásai nyomán egyfajta ellenzéki oktatáspolitikai véleményvezér lett. Én az érdekes írásaimra semmilyen szellemi visszajelzést nem kaptam. A befogadó közeg mentségére mondjuk el, hogy a blogolás műfaja 2011-12 körül sokkolóan új és talán közönséges lehetett a szakmának. A népszerűség remek dolog egy darabig, de aztán az ember menne vissza dolgozni. A megszűnés nem volt szomorú, egészen biztosak voltunk benne, hogy mindkettőnkre további szellemi kalandok várnak majd.

Lannert Judit oktatáskutató szerint két markánsan különböző oktatási narratíva

verseng egymással. Az egyik szerint az elitképzésre kell összpontosítani, mert ez szolgálja a jövőt, a másik szerint az együttműködést, partnerséget, a mindenkinek egyenlő esélyt adó oktatást kell középpontba állítani. Miképp vélekedik erről a két opcióról és a mellettük kiállók érveiről?

Radó Péter: A két opció szembeállítását – noha azok jól jeleznek bizonyos hangsúlyokat – szerintem alapvetően téves, mert ma már a szándéka szerint elitképzést folytató középfokú és felsőfokú intézmények jelentős része is középpontba állítja az együttműködéshez szükséges készségek fejlesztését. Közpolitikai (oktatáspolitikai) értelemben azonban a kétfajta megközelítés elég jól elválik egymástól. A vita mögött egy meglehetősen régi, ma már szerintem meghaladott közgazdasági elméleti dilemma áll. A klasszikus humántőke-elmélet szerint az oktatás az emberi tőke előállításának, felhalmozásának és terjesztésének fő csatornája, az növeli a termelékenységet és magasabb jövedelemhez-bérhez vezet. Ezzel szemben a Kenneth Arrow által 1973-ban publikált szűrési hipotézis szerint a munkáltatók az oktatást és a képzést arra használják, hogy a jelentkezők kiválogassák a jobb képességű munkavállalókat, ugyanis azok képességei nem mérhetők. A szűrőpártiak szerint az oktatás és képzés az egyének képességeinek szűrőmechanizmusaként szolgál, és nem annyira termelékenységnövelő mechanizmusként. A két megközelítésből teljesen eltérő oktatáspolitikák következnek: az Arrow-féle szűrőelmélet alapján már a közoktatásban megtörténik az elitképzés és a „tömegoktatás” szétválasztása, a

biztosak voltunk benne, hogy mindkettőnkre további szellemi kalandok várnak majd

tésének fő csatornája, az növeli a termelékenységet és magasabb jövedelemhez-bérhez vezet. Ezzel szemben a Kenneth Arrow által 1973-ban publikált szűrési hipotézis szerint a munkáltatók az oktatást és a képzést arra használják, hogy a jelentkezők kiválogassák a jobb képességű munkavállalókat, ugyanis azok képességei nem mérhetők. A szűrőpártiak szerint az oktatás és képzés az egyének képességeinek szűrőmechanizmusaként szolgál, és nem annyira termelékenységnövelő mechanizmusként. A két megközelítésből teljesen eltérő oktatáspolitikák következnek: az Arrow-féle szűrőelmélet alapján már a közoktatásban megtörténik az elitképzés és a „tömegoktatás” szétválasztása, a

felsőoktatásban pedig az elitképzési funkció a hangsúlyos, ezért erős szelekciós mechanizmusokat kell működtetni. Az emberierőforrás-elmélet alapján viszont a méltányosság a hatékony oktatás alapvető kritériuma, mert az átlagosan magas oktatási hozzáadott érték magasabb produktivitást tesz lehetővé, a tehetségek pedig a teljes népesség bázisán választódnak ki.

A konzervatívok által előszeretettel hivatkozott, durván fél évszázados szűrőelmélet két előfeltevésen alapszik: a személyes képességek szintje stabil, azok „velünk születnek”, valamint a szociális háttér nem befolyásolja az egyetemi diploma megszerzésével mért tanulási sikerességet. Ma már trivialis, hogy az empirikus bizonyítékok szerint mindkét előfeltevés hamis; az oktatásnak van a produktivitást meghatározó kognitív és szociális készségek fejlődése szempontjából – helyenként, intézményenként nagyon különböző mértékű - hozzáadott értéke, a szociális háttér pedig erőteljesen, Magyarországon brutális mértékben befolyásolja a tanulási sikerességet. A szűrőelméletre való hivatkozással a szociális szelekció tovább erősítése a jelenlegi magyarországi kontextusban a szociális érzéketlenség és az alapvetően elhibázott „munkaalapú” gazdaságpolitikát szolgáló elmélet. Ez nem csupán szakmailag, de morálisan is tarthatatlan megközelítés. Az erről szóló adatok alakulása alapján az ezen alapuló oktatáspolitikát következményeként ma már egyáltalán nem túlzás közoktatási kasztrendszeréről beszélni.

Setényi János: Tanácstalanul állok az ilyen dichotómiák előtt. Tömegoktatási rendszereknek mindkét üggyel foglalkozni kell, egy

időben. A kritikai társadalomtudományt művelő oktatásszociológusok mindig a hátrányokról beszélnek. A globalizáció hatásait pontosan felmérő elemzőket inkább a nemzeti elitek minősége izgatja. Engem e két narratíva mellett annak a nagy többségnek a sorsa is izgat, amely egyik kategóriába sem sorolható. A modern oktatáspolitikát egyik szépsége (és nehézsége) éppen abból fakad, hogy ezeket a lovakat (és még jónéhány más lovat) egy időben kell megülni.

Az oktatásról szóló közbeszédben a közelmúltban megindulni látszott a „konzervatív” és „progresszív” oktatás vitája. Hogyan vélekedik erről a diskurzusról: meglátása szerint mi a tartalma és a tétje ennek a vitának?

Radó Péter: Nem látok ilyen vitát, ugyanis „progresszív” oktatás egyszerűen nem létezik, az egy az amerikai szélsőjobbtól átvett politikai-ideológiai konstrukció. Honosítását a miniszterelnök politikai igazgatója által vezérelt és az MCC és az NKE intézményes kereteit – és bőséges erőforrásait – felhasználó ideológiai térfoglalás kommunikációs szükségletei hívtak életre. Azt kell látni, hogy az „alt right”, konzervatív illiberális (a magyar olvasó számára: szélsőjobboldali) diskurzus – mint minden illiberális narratíva – a nemzetközi mainstream tudománnyal és közpolitikákkal szemben fogalmazza meg a saját mondanivalóját, amivel mintegy kívül helyezi magát a különböző szakmai és tudományos áramlatok közötti vitákon. Ebben a narratívában mindenki „progresszív”, aki személyes értékvilágától függetlenül a nemzetközi tudományos

kívül helyezi magát a különböző szakmai és tudományos áramlatok közötti vitákon

fősodor által tematizált, a tudomány nyelvezetét és módszereit alkalmazó diskurzust folytat.

Ennek megfelelően az állítólagos „vita” konzervatív oldala sem létezik. Az illiberális, tehát a demokrácia, jogállamiság és méltanyosság alapértékeit tagadó populistá politikai irányzatot részben csak azért látjuk el a konzervatív jelzővel, mert az erősen használja a konzervatívizmus nyelvi eszköztárát, részben pedig azért, hogy megkülönböztessük a szélsőjobboldali és szélsőbaloldali illiberális politikai pártokat.

Vannak persze az oktatásszakmai vitákban aktívan résztvevő konzervatív értékeket képviselő kutatók, de ezt ők a nemzetközi tudományos diskurzus keretei között teszik. Csak hogy egy példát említsek: Knausz

Imre nagyon erős érveket sorakoztat fel az irodalmi műveltség fontossága mellett, amikor arról ír, hogy egy nemzeti beszélőközösség fenntartása érdekében

szükség van közös, mindenki által ismert tudáskészletre. Ez azonban nem egy elitista, a klasszikus műveltség „szűrőfunkcióját”, szelekciós funkcióját hangsúlyozó keretben jelenik meg, hanem egy nagyon is demokratikus és korszerű diskurzus keretében. Más általam ismert konzervatív (vagy neokonzervatív) kutatók sem fordulnak szembe az oktatástudomány főáramával, sőt, a hagyományos konzervatív értékeket összeegyeztethetőnek tartják a technológiai, társadalmi, környezeti és gazdasági kihívásokhoz való alkalmazkodást lehetővé tevő kompetenciák és készségek fejlesztésével.

Az az helyzet, hogy oktatási gyakorlat és politikai-ideológiai értékvilágok között kizárólag az illiberális szélsőjobboldal és szélsőbaloldal teremt rövidre zárt kapcsolatot.

A tudomány számára ez elképzelhetetlen, mert az tényeken alapuló és a módszertani szabályokat betartó elemzésen alapszik, amelybe a kutatók értékei csak nagyon közvetett módon, s elsősorban a témaválasztáson keresztül szűrődnek be. Egy példával illusztrálva mindezt: egy kutató nem hagyhatja teljesen figyelmen kívül mindazt a tudást, amit az elmúlt fél évszázad oktatáskutatása a kulturális kirekesztődés rejtett és intézményesített mechanizmusainak működéséről felhalmozott. Aki tehát erről nem vesz tudomást, s a klasszikus műveltség lexikális tudáskészletének tanulókkal szembeni elvárássá konvertálásában „demokratikus” eszközt lát, mert annak „megtanulása” (értsd: bemagolása) lehetővé teszi az elitbe való belépést, az, bár pompás és a maga

módján szellemes nyelvi bravúrt hajt végre, nem tudományos közlést produkál. Amit a kormányzat és a FIDESZ kommunikatorai csinálnak, nem

hiányzik egy markáns szociáldemokrata narratíva

„oktatásszakmai vita”, hanem apologetikus, az illiberális rendszer ideológiai önképét megerősítő politikai propaganda. Ebből a szempontból meglehetősen informatív, hogy ez a fajta ideologikus kommunikáció egyáltalán nem reflektál a jelenlegi magyar oktatási és oktatáspolitikai gyakorlatra, márpedig kritikái szemlélet nélkül és térből-időből kiragadva nincs tudomány, csak politikai-ideológiai háttérzaj van.

Setényi János: Progresszívek mindig is voltak, és a '90-es években lényegében hatalomra jutottak. A valódi újdonság egy lassan formálódó konzervatív narratíva megjelenése és fokozatos európai térnyerése. Hiányzik még Magyarországon egy markáns szociáldemokrata narratíva és ez a hiány minden

vitát eltorzít (majd a jövőben is). Én nagyon örülök annak, ha markáns és civilizált oktatáspolitikai narratívák formálódnak ki, amelyek mögött végső soron a világról és az emberről alkotott fogalmaink különbségei húzódnak meg.

Melyik az a legfontosabb kérdés, tendencia, probléma (vagy ha többre gondolna, melyek ezek) az oktatás területén, amellyel vagy amelyekkel – ha ma még működne – az OktopolCafén ön személy szerint mindenképp foglalkozna?

Radó Péter: Ezen különösebben nem kell gondolkodnom, mert durván négy éve havi rendszerességgel írok a *Portfolio* portálon. Ezek az írások nem a szakmának, hanem a szélesebb közvéleménynek szólnak, de a témaválasztáson és a mondanivalómon ez nem változtat. A négy év alatt folyamatosan értékeltem az államkonzervatív kormányzat oktatáspolitikáját és ellenzéki politikusok oktatásról szóló megnyilatkozásait, írtam a Magyarország szempontjából legfontosabb kelet-közép-európai országok oktatásáról, boncolgattam az új PISA-mérés adatait, számos írás a leg súlyosabb problémáinkról szólt, mint például a pedagógushiány vagy a pedagógusokkal szembeni politikai represzió – és írtam kurrens szakmai témákról, mint például az oktatás hozzájárulása a nemek közötti egyenlőtlenségek fennmaradásához. Az utóbbi években az iskola jövőjéről, a magyar oktatáspolitikáélmúlt másfél évtizedéről szóló és a tavaly megjelent, *Az oktatáskormányzás jövője* című könyveim, valamint a CEU-ban végzett regionális összehasonlító kutatásaim is bőszégesen ellátanak nyersanyaggal. Mindig van miről írni.

teljesen elbutítja az általa tematizált közbeszédet

Setényi János: Azok, amelyekkel ma is foglalkozom: egy európai konzervatív oktatási narratíva esélyei, az Ázsiától tanulás esélyei, az iskolai és egyetemi innovációk világa, a mesterséges intelligencia megjelenése a tanulás világában.

Magával a jelen oktatási diskurzusával kapcsolatban van-e olyan „metaszintű” gondolata – például a diskurzus alapnyelvét, premisszáit, lehetséges terepeit, a diskurzív szokásokat és innovációkat illetően –, melyet szívesen kifejtené itt?

Radó Péter: Amit erről gondolok, azt a korábbi kérdésekre válaszul lényegében már elmondtam: gyakorlatilag nincs egységes térben formálódó oktatási diskurzus. Egyrészt van egy erőteljesen ideologikus kormányzati politikai propaganda, ami annyira primitív, hogy teljesen elbutítja az általa tematizált közbeszédet. Másrészt van egy szűk keretek közé szorult független szakmai diskurzus, melyben a rendszerrel való egységes szembenállás jegyében az eltérő szakmai látásmódokat elfojtó, s a kormányzat által „ellenzékinek” nyilvánított, ezért brutális

öncenzúrát alkalmazó párhuzamos narratívák vannak. Mivel az oktatás gyakorlatilag nem kutatható szabadon, a kutatás

intézményeinek többségét felszámolták, vagy politikai kontroll alá helyezték, a független szakmai nyilvánosság gyakorlatilag megszűnt. Ilyen körülmények között az oktatásszakmai diskurzus elemzése okafogyott dolog lenne.

Setényi János: Én úgy látom, hogy a 19. századi végi és 20. század eleji oktatáspolitikát nagy társadalmi eszmék mozgatták, igen

távol a pedagógiától. Ezt követte később a technokrata szakpolitikák időszaka, részben pedagógiai érveléssel. A közgazdasági elemzések, az OECD gazdaságközpontú megközelítése vagy az oktatásszociológia méltányossági vonala sokban gazdagították ezt. Mindez a szemünk láttára mállik szét. Az új narratíva a pszichológia nyelvén szól, tehát individuális és terapeutikus jellegű. A posztmodern korban minden tanuló sérült, és egyénre szabott támogatásra szoruló. Ha ez

folytatódik, a méltányosságról és a közműveltségről szóló viták hamarosan a könyvtárakba szorulnak vissza, és az osztályterem világa infantilizálódik. A tanulók oktatással kapcsolatos identifikációját (részben mestersegesen) medikalizált diagnózisok, felmentések és fejlesztési előírások jelölik majd ki. Fontos, hogy ez a folyamat ne váljon meghatározóvá. Magyarországnak és Európának kulturális folyamatosságra és versenyképes tudásra lesz szüksége.

*Pillanatok Péterffy András 1980-as Iskolapéllda c. dokumentumfilmjéből
Operatőr: Kurucz Sándor*